

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT 629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04
ZESPÓŁ REALIZACJI
BADAŃ 621 - 07 - 57, 628 - 90 - 17
INTERNET: <http://www.cbos.pl>

UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT. 24
00 - 503 W A R S Z A W A
TELEFAX 629 - 40 - 89
E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/174/174/98

PAŃSTWO A BEZROBOCIE

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, GRUDZIEŃ '98

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

- ◆ Tylko nieco ponad jedna czwarta ankietowanych (27%) jest przekonana, że człowiek, który straci pracę, będzie mógł liczyć na pomoc i wsparcie ze strony państwa. Prawie dwie trzecie natomiast (64%) uważa, że zostanie pozostawiony sam sobie.
- ◆ Większość badanych (65%) postuluje długi okres wypłacania bezrobotnym zasiłków - rok lub dłużej, w tym 23% jest zdania, że powinno się je wypłacać przez cały czas pozostawania bez pracy. Niemal co czwarty respondent (24%) sądzi natomiast, iż zasiłki powinny być wypłacane nie dłużej niż przez pół roku lub krócej.
- ◆ W społeczeństwie przeważa opinia, że rząd niewiele robi dla bezrobotnych (61%). Tylko co siódmy badany (15%) jest odmiennego zdania. Odsetek krytycznych opinii o wysiłkach rządu w tej dziedzinie jest obecnie nawet nieco wyższy niż na początku lat dziewięćdziesiątych.
- ◆ Z metod stosowanych przez państwo w celu zwalczania bezrobocia największą społeczną akceptację uzyskują: finansowanie nowych inwestycji dających pracę (95%), organizowanie szkoleń zawodowych dla bezrobotnych (95%) oraz udzielanie im pożyczek na zakładanie własnych firm (82%). Większość badanych uważa także, że państwo powinno pokrywać część kosztów ponoszonych przez prywatne zakłady tworzące nowe miejsca pracy (71%). Mniej aprobowane jest wspieranie upadających gałęzi przemysłu (57%).

Utrzymujące się bezrobocie stanowi w opinii publicznej jedno z największych zagrożeń dla naszego kraju. Większość społeczeństwa uważa, że bezrobocie jest zjawiskiem, do którego nie wolno dopuszczać, przy tym znaczna część pracujących obawia się utraty pracy, a walka z bezrobociem należy do najczęściej wymienianych oczekiwań wobec rządu¹.

W zwalczaniu bezrobocia w okresie transformacji państwu przypada szczególna rola - stosując rozwiązania eliminujące brak efektywności i pobudzające rozwój gospodarczy musi zarazem starać się minimalizować społeczne koszty przekształceń. Od państwa oczekuje się aktywnej polityki zwalczania bezrobocia i łagodzenia jego skutków, a także pomocy osobom, które utracą pracę. W listopadowym sondażu badani oceniali działania państwa, podejmowane z myślą o niesieniu pomocy osobom pozbawionym pracy, wyrażali też opinie na temat sposobów oddziaływania państwa na gospodarkę w celu zmniejszenia bezrobocia².

ZAPEWNIENIE BEZPIECZEŃSTWA SOCJALNEGO

Mimo lęku, jaki budziło bezrobocie na samym początku zmian ustrojowych, gdy było ono jeszcze zjawiskiem nowym, o stosunkowo niewielkich rozmiarach, a liberalna ustawa z końca roku '89, dotycząca bezrobocia i zasiłków dla bezrobotnych, zdawała się zapewniać wsparcie wszystkim potrzebującym, większość badanych w owym czasie uważała, że w przypadku utraty pracy można liczyć na pomoc państwa. Takiemu przekonaniu sprzyjały doświadczenia i nawyki wyniesione z okresu, w którym gospodarka była centralnie zarządzana, a państwo ponosiło odpowiedzialność za zatrudnienie.

¹ Zob. komunikaty CBOS: „Opinie o przyczynach bezrobocia i bezrobotnych”, grudzień '98, „Obawy i niepokoje Polaków”, marzec '98 oraz „Stosunek do rządu Jerzego Buzka po stu dniach działalności”, marzec '98.

² Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (102), 5-9 listopada '98, reprezentatywna próba losowo-adresowa dorosłych mieszkańców Polski (N=1114).

Dziś już tylko nieco ponad jedna czwarta respondentów sądzi, że można liczyć na państwową pomoc, a zdecydowana większość uważa, iż bezrobotni są pozostawieni sami sobie. Jest to niewątpliwie negatywna ocena wysiłków państwa w tym zakresie, a także wynik rozczarowania czy rozgoryczenia spowodowanego długotrwałym utrzymywaniem się względnie wysokiego bezrobocia.

Tabela 1 w procentach

Jak Pan(i) myśli, czy człowiek, który straci pracę:	Wskazania respondentów według terminów badań	
	I '90	XI '98
- będzie mógł liczyć na pomoc i wsparcie ze strony państwa	57	27
- faktycznie zostanie pozostawiony sam sobie	41	64
Trudno powiedzieć	2	9

Wykształcenie badanych w niewielkim stopniu różnicuje ich opinie w tym względzie. Warto jednak zauważyć, że respondenci z wykształceniem wyższym - stosunkowo mało dotknięci bezrobociem - rzadziej niż pozostałe kategorie badanych są nastawieni sceptycznie, a zarazem najczęściej nie mają wyrobionego zdania na ten temat, co się w naszych sondażach bardzo rzadko zdarza (zob. tabele aneksowe).

Brak nadziei na pomoc i wsparcie ze strony państwa występuje natomiast tym częściej, w im gorszych warunkach materialnych - według własnej oceny - żyją ankietowani. Deklarowana wysokość dochodów na osobę mniej różnicuje opinie w tej sprawie. Najbardziej krytyczni są respondenci z najmniejszych miast (74% z nich uważa, że bezrobotny pozostawiany jest sam sobie), sami bezrobotni (71%) oraz badani pracujący na własny rachunek poza rolnictwem (71%). Ci ostatni przypuszczalnie częściej niż inni mają do czynienia z bezrobotnymi poszukującymi pracy lub też sami nimi byli.

O tym, że bezrobotni mogą liczyć na pomoc państwa, stosunkowo najczęściej przekonani są robotnicy niewykwalifikowani, czyli osoby częściej niż inne pozbawione pracy i częściej, przypuszczalnie, z tej pomocy korzystające. Do opinii takiej przychylają się ponadto badani niepracujący (gospodynie domowe i inni) oraz uczniowie i studenci, biorący zapewne pod uwagę istnienie zasiłków dla absolwentów szkół.

Pozytywnym ocenom w tej kwestii sprzyjają także prawicowe poglądy polityczne ankietowanych, co można wiązać z bardziej pozytywnym stosunkiem do obecnego rządu i lepszą oceną jego działalności³.

Z analizy danych wynika, że krytyczne oceny roli państwa w tej sprawie wiążą się z częstszym uznaniem bezrobocia za zjawisko, do którego nie wolno dopuszczać, a także z poglądem, że w jednoczesnym pobieraniu zasiłku i zarabianiu nie ma nic nagannego⁴.

Większość badanych postuluje długi okres wypłacania zasiłków dla bezrobotnych - co najmniej rok lub dłużej. Przy tym prawie jedna czwarta uważa, że zasiłki powinny być wypłacane bez ograniczeń czasowych - tak długo, jak długo nie ma się pracy. Tyle samo osób uważa jednak, że powinno się je wypłacać jedynie przez pół roku lub krócej. Opinie takie są obecnie częstsze niż przed kilku laty. W porównaniu z początkiem lat dziewięćdziesiątych można zauważyć zmniejszanie się odsetka respondentów postulujących wypłacanie zasiłków bez ograniczeń czasowych i wzrost liczby osób uznających roczny okres wypłacania za właściwy. Zmiany opinii na ten temat można wiązać z krytyką systemu zasiłków oraz przekształceniami, jakie zachodziły w systemie świadczeń.

Tabela 2

w procentach

Jak Pan(i) sądzi, jak długo bezrobotni powinni mieć prawo do pobierania zasiłku?	Wskazania respondentów według terminów badań		
	XI '92	X-XI '94	XI '98
Trzy miesiące	8	-	7
Pół roku	12	17	17
Rok	20	31	33
Dwa lata	6	15	9
Bez ograniczeń, przez cały czas pozostawania bez pracy	38	32	23
Trudno powiedzieć (lub inne odpowiedzi)	15	(5)	11

Postulowanie długiego okresu wypłacania zasiłków, zwłaszcza dłuższego niż jest to obecnie możliwe (przez dwa lata lub bez ograniczeń czasowych) współwystępuje częściej

³ Zob. komunikat CBOS „Stosunek do rządu i ocena działalności instytucji politycznych, listopad '98.

⁴ Poglądy badanych na ten temat przedstawiono w komunikacie CBOS „Opinie o przyczynach bezrobocia i bezrobotnych”, cyt. wyd.

z opinią, że ktoś, kto stracił pracę, nie może liczyć na pomoc państwa i jest pozostawiony sam sobie, niż z opinią przeciwną, jest więc wyrazem przekonania, że system zasiłków jest niedostateczny. Wiąże się też ze zdecydowaną negatywną oceną zjawiska bezrobocia (nie wolno do niego dopuszczać) oraz z opinią, że rząd nic nie robi dla bezrobotnych albo robi bardzo mało. Wypłacanie zasiłków bez ograniczeń czasowych postuluje na przykład aż 41% respondentów uważających, że rząd nic nie robi dla bezrobotnych, i tylko 8% tych, którzy oceniają, że rząd robi dla nich bardzo dużo lub wiele. Poglądy polityczne badanych nie mają wpływu na postulowany okres prawa do pobierania zasiłku.

Z analizy danych wynika, że opinie o czasie wypłacania zasiłków są bardzo wyraźnie powiązane z przekonaniem i poglądami respondentów na temat tego, kim są bezrobotni. Im dłuższy okres wypłacania zasiłków postuluje badani, tym większy odsetek z nich postrzega bezrobotnych jako ludzi, którzy utracili pracę z winy zakładu pracy, bądź chcą pracować, ale nie mogą znaleźć zatrudnienia, czy też są ofiarami zmian, jakie zaszły w naszym kraju. Zarazem im krótszy okres wypłacania postuluje respondenci, tym częściej sądzą, że bezrobotni to ludzie, którzy stracili pracę z własnej winy, bądź nie chcą im się pracować, wolą dorabiać w różny sposób niż zatrudnić się na stałe czy też ludzie, którym nie każda praca odpowiada. Opinie dotyczące czasu wypłacania zasiłków są więc w dużej mierze pochodną stereotypowych - negatywnych lub pozytywnych - wyobrażeń o bezrobotnych.

Dłuższy niż obecnie okres wypłacania zasiłków - dwa lata lub bez ograniczeń czasowych - postulowany jest najczęściej przez bezrobotnych, a następnie przez emerytów, rencistów, rolników, robotników (niewykwalifikowanych i wykwalifikowanych) oraz mieszkańców wsi i respondentów z wykształceniem podstawowym, a więc przez te kategorie badanych, które najdotkliwiej odczuwają skutki bezrobocia. Im lepiej respondenci są wykształceni i mają lepszą sytuację materialną, tym rzadziej mówią o długotrwałych zasiłkach, natomiast tym częściej opowiadają się za wypłacaniem ich przez pół roku lub krócej. Postulat takiego ograniczenia prawa bezrobotnych do zasiłku najczęściej wysuwają respondenci pracujący na własny rachunek poza rolnictwem (47%) oraz przedstawiciele kadry kierowniczej i inteligencji (38%), uczniowie i studenci (38%), mieszkańcy największych miast (39%).

OCENA DZIAŁAŃ RZĄDU

W okresie szybkiego wzrostu bezrobocia, spadku stopy życiowej i pogorszenia społecznych nastrojów w wyniku przeprowadzanych reform gospodarczych notowaliśmy wyraźną przewagę negatywnych opinii o wysiłkach rządu na rzecz bezrobotnych. Prawie trzy czwarte ankietowanych uważało wówczas, że rząd robi mało lub nic nie robi dla osób pozostających bez pracy.

Obecnie - mimo pewnego spadku bezrobocia i znacznie lepszej kondycji materialnej i psychicznej Polaków - odsetek negatywnych ocen jest nawet nieco wyższy. Zmalał wprawdzie odsetek ocen zdecydowanie negatywnych (rząd nic nie robi), jednak wzrosła liczba osób uważających działania rządu za niewystarczające. Długotrwałe utrzymywanie się znacznego bezrobocia może sprzyjać wzrostowi niezadowolenia z wysiłków władz państwowych, niezależnie od tego, jakie one są.

Tabela 3

w procentach

Jak Pan(i) sądzi, czy rząd robi dużo, żeby pomóc bezrobotnym, czy też robi mało?	Wskazania respondentów według terminów badań	
	XI '92	XI '98
Rząd robi dla bezrobotnych bardzo dużo	3	2
Rząd robi wiele dla bezrobotnych	13	13
Rząd robi mało dla bezrobotnych	51	61
Rząd nie robi nic dla bezrobotnych	22	15
Trudno powiedzieć	11	10

Istnieje, oczywiście, wyraźny związek między oceną działań rządu i omówionymi wcześniej opiniami badanych dotyczącymi wsparcia dla bezrobotnych ze strony państwa. Respondenci, którzy uważają, że człowiek bez pracy będzie mógł liczyć na pomoc państwa, trzykrotnie częściej (29%) niż mający zdanie przeciwne (9%) pozytywnie oceniają wysiłki rządu (rząd robi bardzo dużo lub wiele), a znacznie rzadziej (5% wobec 20%) uważają, że rząd nic nie robi dla bezrobotnych. Ale nawet wśród osób przekonanych, że bezrobotni mogą liczyć na wsparcie ze strony państwa, dominuje opinia, iż rząd robi mało dla bezrobotnych (62%).

Opinie o działaniach rządu na rzecz bezrobotnych powiązane są też ze stosunkiem badanych do bezrobocia - negatywna ocena pomocy ze strony rządu częściej niż pozytywna współwystępuje z przekonaniem, że bezrobocie jest zjawiskiem, do którego nie wolno dopuszczać.

Niezadowolenie respondentów z działalności rządu w tej sprawie wiąże się również z ich opiniami o bezrobotnych. Im krytyczniej oceniają wysiłki rządu na rzecz bezrobotnych, tym rzadszy jest wśród nich negatywny stereotyp bezrobotnych, częstsze zaś traktowanie ich jako ofiar zmian ustrojowych. Negatywny wizerunek bezrobotnych częściej natomiast jest powiązany z opiniami, że rząd robi dla nich bardzo dużo lub wiele, z opiniami takimi wiąże się więc przypuszczalnie także przekonanie, że robi się dla bezrobotnych zbyt wiele.

Pozytywne oceny działań rządu zależą od poziomu wykształcenia i sytuacji materialnej badanych, zwłaszcza od oceny warunków materialnych swojego gospodarstwa domowego. Opinie, że rząd robi dla bezrobotnych bardzo dużo lub wiele, są najczęstsze wśród respondentów z wykształceniem wyższym, o wysokich dochodach na osobę, żyjących w dobrych warunkach, przedstawicieli kadry kierowniczej i inteligencji. Opinie negatywne natomiast (rząd robi mało lub nic nie robi) charakteryzują najczęściej badanych z wykształceniem podstawowym i, szczególnie, zasadniczym zawodowym, osoby o niskich dochodach, żyjące w złych warunkach, zwłaszcza robotników wykwalifikowanych i samych bezrobotnych.

Podobnie jak w przypadku opinii na temat zapewnienia wsparcia ze strony państwa ludziom, którzy stracili pracę, respondenci o prawicowych poglądach politycznych bardziej pozytywnie niż pozostali oceniają wysiłki rządu zmierzające do pomocy bezrobotnym.

JAK ODDZIAŁYWAĆ NA GOSPODARKE, ABY ZMNIJSZYĆ BEZROBOCIE

Spośród przedstawionych respondentom różnych środków, jakie państwo może stosować w walce z bezrobociem, największą akceptację zyskują dwa: finansowanie nowych inwestycji tworzących miejsca pracy i organizowanie dla bezrobotnych szkoleń, pozwalających uzyskać nowe kwalifikacje zawodowe. Akceptacja tych sposobów jest niemal powszechna i coraz większa w ostatnich latach. Oznacza to, że między różnymi kategoriami

respondentów nie ma istotnych różnic opinii na ten temat, a te, które się pojawiają, wynikają z nieco częstszego braku zdania wśród badanych z niskim wykształceniem i w starszym wieku.

Warto zauważyć, że powszechność akceptacji tych środków jest zgodna z poglądami na temat głównych przyczyn bezrobocia w naszym społeczeństwie⁵.

Tabela 4

w procentach

Państwo może w różny sposób oddziaływać na gospodarkę. Czy, Pana(i) zdaniem, państwo powinno:	Tak				I tak, i nie				Nie			
	XI '94	I '97	V '98	XI '98	XI '94	I '97	V '98	XI '98	XI '94	I '97	V '98	XI '98
- finansować nowe inwestycje dające pracę	89	91	93	95	6	5	3	2	2	2	1	1
- organizować szkolenia zawodowe dla bezrobotnych	90	94	92	95	4	3	4	2	3	1	2	2
- udzielać bezrobotnym pożyczek na zakładanie własnych firm	72	79	79	82	14	11	10	7	9	6	6	7
- pokrywać część kosztów ponoszonych przez prywatne zakłady tworzące nowe miejsca pracy, np. poprzez ulgi podatkowe	58	61	66	71	17	17	14	10	16	14	13	11
- wspierać upadające gałęzie przemysłu w celu utrzymania istniejących miejsc pracy	58	57	54	57	17	17	14	14	19	22	26	23
- zwiększać podatki w celu finansowania nowych miejsc pracy	22	19	20	17	16	14	11	9	53	59	63	66
- dopłacać do nie przynoszących zysku przedsiębiorstw państwowych w celu utrzymania istniejących miejsc pracy	22	21	20	15	17	16	13	13	53	56	60	64
Pominięto „trudno powiedzieć”.												

Ponad cztery piąte badanych opowiada się za udzielaniem bezrobotnym pożyczek na zakładanie własnych firm. Odsetek respondentów akceptujących taką formę zwalczania bezrobocia wzrósł w ostatnim okresie.

⁵ Por. komunikat CBOS „Opinie o przyczynach bezrobocia i bezrobotnych”, cyt. wyd.

Niemal trzy czwarte ankietowanych uważa także, że państwo powinno pokrywać prywatnym zakładom część kosztów tworzenia nowych miejsc pracy. Aprobata tego rodzaju działań państwa wzrasta stopniowo od połowy lat dziewięćdziesiątych.

Natomiast poziom poparcia dla wspierania przez państwo upadających gałęzi przemysłu w celu utrzymania miejsc pracy nie zmienia się w sposób istotny - podobnie jak w latach ubiegłych takie działania państwa popiera ponad połowa ankietowanych. Oznacza to jednak, że dość dużo osób nie akceptuje takiej polityki gospodarczej. Podobnie jak w maju tego roku⁶, przeciwni temu są najczęściej przedstawiciele kadry kierowniczej i inteligencji, następnie pracujący na własny rachunek poza rolnictwem i pracownicy umysłowi niższego szczebla, a także respondenci z wyższym wykształceniem w ogóle. Im badani są lepiej wykształceni i mają lepszą sytuację materialną, tym częściej są zdania, że państwo nie powinno wspierać upadających gałęzi przemysłu nawet za cenę utraty istniejących miejsc pracy (zob. tabele aneksowe).

Propozycja dopłacania w tym samym celu do nie przynoszących zysku przedsiębiorstw spotyka się ze sprzeciwem większości badanych - od roku '94 odsetek ich stale się powiększa. Upadek pojedynczego zakładu nie wydaje się przypuszczalnie czymś tak groźnym społecznie jak upadek całej gałęzi, ale i „dopłacanie do” budzi zapewne więcej sprzeciwu niż „wspieranie”, które może mieć różne formy. Mimo to zbieżność opinii badanych w tych dwóch sprawach jest dość znaczna: wśród osób przeciwnych wspieraniu upadających sektorów przemysłu powszechny jest pogląd (90%), że nie powinno się dopłacać do nierentownych zakładów, a wśród popierających pomoc państwa w tej sprawie taki pogląd wyraża już tylko nieco ponad połowa (55%)⁷.

Poziom wykształcenia różnicuje opinie badanych w tej kwestii jeszcze silniej niż w przypadku wspierania gałęzi przemysłu. Za angażowaniem się państwa w tę sprawę opowiada się zaledwie 1% respondentów z wyższym wykształceniem, przedstawiciele kadry kierowniczej i inteligencji oraz 2% przedsiębiorców pracujących na własny rachunek. Dopłacanie do nierentownych zakładów akceptują przede wszystkim badani z wykształceniem

⁶ Zob. komunikat CBOS „Opinie o interwencjonizmie państwowym”, lipiec '98.

⁷ V Cramera = 0.31.

podstawowym (25%) i zasadniczym zawodowym (18%), robotnicy niewykwalifikowani (26%) i wykwalifikowani (19%) oraz rolnicy (21%) i bezrobotni (21%), a ponadto renciści, emeryci, uczniowie i studenci.

Niemal tyle samo badanych, co w przypadku dopłacania do nierentownych przedsiębiorstw, przeciwnych jest też zwiększaniu podatków; poziom akceptacji jest nieznacznie wyższy, ale w obu tych kwestiach widoczny jest pewien spadek poparcia w porównaniu z poprzednimi pomiarami. Zwiększanie podatków w ogóle - nawet w szlachetnym celu, jakim jest np. pomoc ofiarom powodzi - nie znajduje społecznego uznania⁸.

W relatywnie małej grupie osób popierających zwiększanie podatków w celu finansowania miejsc pracy częściej niż wśród pozostałych badanych występuje przekonanie, że państwo powinno wpływać na rynek pracy i gospodarkę stosując każdy z wymienionych w ankiecie sposobów oddziaływania; rzadziej też spotykamy wypowiedzi przeciwne interwencji państwa.

Opinie w sprawie zwiększania podatków są mało zróżnicowane społecznie - zdecydowanym sprzeciwem wyróżniają się respondenci z wyższym wykształceniem. Pozostałe różnice wynikają na ogół z częstszego braku opinii wśród badanych z wykształceniem podstawowym lub w starszym wieku.

Różnice w powszechności akceptowania poszczególnych sposobów interwencji państwa w celu zmniejszenia bezrobocia oraz zmiany poziomu akceptacji, jakie można zaobserwować w ostatnich kilku latach, wskazują na rosnące rozumienie zasad gospodarki rynkowej w naszym społeczeństwie. Świadczy o tym wzrost poparcia dla angażowania się państwa w tworzenie nowych miejsc pracy, organizowanie szkoleń dla bezrobotnych, udzielanie im pożyczek i pokrywanie przedsiębiorcom części kosztów tworzenia nowych miejsc pracy. Nie zmienia się przy tym lub maleje aprobatą finansowania nie radzących sobie w nowych warunkach zakładów lub sektorów przemysłu oraz zwiększania obciążeń podatkowych.

⁸ Zob. np. komunikat CBOS „Powódź - sprawdzian społecznej solidarności”, sierpień '97.

Większa lub mniejsza akceptacja różnych sposobów zwalczania bezrobocia powiązana jest z ogólnym stosunkiem ankietowanych do bezrobocia. Dotyczy to stosowania tych metod oddziaływania, które są popierane przez małą lub względnie małą - w porównaniu z poparciem dla innych - część badanych. Stosunek zdecydowanie negatywny - to znaczy uznanie bezrobocia za zjawisko, do którego nie wolno dopuszczać - oznacza zarazem częstsze postulowanie wspierania przez państwo upadających gałęzi przemysłu i dopłacania do przedsiębiorstw nie przynoszących zysku. Zdecydowanie negatywny stosunek do bezrobocia wiąże się więc z oczekiwaniem bezpośredniej interwencji państwa w mechanizmy rynkowe i gospodarkę w celu ratowania istniejących zakładów pracy, niedopuszczenia do ich upadku.

Za wspieraniem przez państwo upadających gałęzi przemysłu i dopłacaniem do nierentownych zakładów częściej niż pozostali opowiadają się też respondenci, którzy postulują pobieranie przez bezrobotnych zasiłków przez dłuższy czas.

W opiniach dotyczących działań państwa w sferze walki z bezrobociem i pomocy osobom pozbawionym pracy można wyróżnić - na podstawie przeprowadzonej analizy czynnikowej - trzy grupy powiązanych wewnętrznie poglądów.

Są to przede wszystkim - dominujące wśród ankietowanych - krytyczne oceny pod adresem państwa, na którego pomoc i wsparcie nie mogą liczyć osoby bezrobotne. Oceny te powiązane są z przekonaniem, że rząd robi dla bezrobotnych mało lub nic nie robi oraz z postulowaniem długiego lub bezterminowego - póki nie znajdzie się pracy - wypłacania bezrobotnym zasiłków.

Na druga grupę poglądów składają się - przy najczęściej bardzo negatywnym stosunku do zjawiska bezrobocia - oczekiwania, że państwo będzie wspierać upadające gałęzie przemysłu w celu utrzymania miejsc pracy oraz dopłacać w tym samym celu do nie przynoszących zysku przedsiębiorstw państwowych. Ta grupa opinii jest pozytywnie (ale słabo) skorelowana z poprzednią, występuje jednak znacznie rzadziej.

Trzecia grupa to powszechne lub przeważające wśród badanych opinie akceptujące takie interwencyjne działania państwa, jak finansowanie nowych inwestycji, organizowanie szkoleń dla bezrobotnych, udzielanie bezrobotnym pożyczek i pokrywanie części kosztów tworzenia nowych miejsc pracy przez prywatne zakłady.

Natomiast zwiększanie podatków w celu finansowania nowych miejsc pracy pozostaje kwestią osobną - nie budzącą przy tym społecznej aprobaty.

Opracował

Włodzimierz DERCZYŃSKI

A N E K S

PODZIAŁ NA REGIONY W BADANIACH CBOS

1. Region północny:

09 woj. elbląskie
10 woj. gdańskie
17 woj. koszalińskie
26 woj. olsztyńskie
39 woj. słupskie
41 woj. szczecińskie

2. Region zachodni:

11 woj. gorzowskie
12 woj. jeleniogórskie
20 woj. legnickie
45 woj. wałbrzyskie
47 woj. wrocławskie
49 woj. zielonogórskie

3. Region środkowozachodni:

05 woj. bydgoskie
13 woj. kaliskie
16 woj. konińskie
21 woj. leszczyńskie
29 woj. pilskie
32 woj. poznańskie
44 woj. toruńskie
46 woj. wrocławskie

4. Region środkowy:

01 woj. warszawskie
07 woj. ciechanowskie
24 woj. łódzkie
30 woj. piotrkowskie
31 woj. płockie
34 woj. radomskie
37 woj. sieradzkie
38 woj. skierniewickie

5. Region wschodni:

02 woj. białkopodlaskie
03 woj. białostockie
06 woj. chełmskie
22 woj. lubelskie
23 woj. łomżyńskie
28 woj. ostrołęckie
36 woj. siedleckie
40 woj. suwalskie
48 woj. zamojskie

6. Region południowo-wschodni:

15 woj. kieleckie
18 woj. krakowskie
19 woj. krośnieńskie
25 woj. nowosądeckie
33 woj. przemyskie
35 woj. rzeszowskie
42 woj. tarnobrzeskie
43 woj. tarnowskie

7. Region południowo-zachodni:

04 woj. bielskie
08 woj. częstochowskie
14 woj. katowickie
27 woj. opolskie

Tabela 1. Jak Pan(i) myśli, czy człowiek, który straci pracę:
 1 - będzie mógł liczyć na pomoc i wsparcie ze strony państwa;
 2 - faktycznie zostanie pozostawiony sam sobie

(%)

	1	2	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	27	63	9	1112
Płeć				
Mężczyźni	31	61	8	526
Kobiety	25	66	10	586
Wiek				
18-24 lat	37	60	3	159
25-34	27	67	6	194
35-44	28	64	8	217
45-54	27	65	8	227
55-64	28	61	12	121
65 lat i więcej	21	61	18	194
Miejsce zamieszkania				
Wies	32	58	10	411
Miasto do 20 tys.	20	74	6	140
od 21 do 100 tys.	28	63	9	216
101-500 tys.	25	67	8	205
501 tys. i więcej mieszk.	26	63	11	141
Region				
Północny	30	61	8	126
Zachodni	29	57	14	124
Środkowozachodni	31	62	7	156
Środkowy	19	70	11	204
Wschodni	27	66	8	139
Południowo-wschodni	27	61	12	161
Południowo-zachodni	30	65	5	201
Wykształcenie				
Podstawowe	25	63	12	336
Zasadnicze zawodowe	31	64	5	308
Średnie	27	65	8	361
Wyższe	27	58	14	108
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	24	63	13	71
Prac. umysł. niż. szczebla	23	67	10	104
Pracownicy fiz. - umysł.	29	60	11	98
Robotnicy wykwalifikowani	29	67	4	98
Robotnicy niewykwalifik.	39	59	2	48
Rolnicy	23	63	15	65
Pracujący na własny rach.	23	71	6	52
Bierni zawodowo				
Renciści	29	61	9	150
Emeryci	22	61	17	206
Uczniowie i studenci	38	59	3	68
Bezrobotni	27	71	2	98
Gospodynie domowe i inni	43	57	0	52
Pracuje w:				
sferze budżetowej	23	67	10	115
sekt. państw., publicznym	27	64	9	118
sp. właśc. pryw. i państwa	28	63	9	76
sekt. pryw. poza rolnict.	28	66	6	175
prywatnym gosp. rolnym	23	65	11	70
Dochody na jedną osobę				
Do 275 zł	24	69	7	232
276 - 399	28	65	8	177
400 - 549	28	63	10	224
550 - 799	28	62	10	148
Powyżej 799 zł	32	58	10	145
Ocena własnych war. mater.				
Złe	21	72	7	297
Średnie	25	63	12	508
Dobre	37	56	7	308
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	36	57	7	62
Raz w tygodniu	28	62	10	594
Kilka razy w miesiącu	25	66	10	175
Kilka razy w roku	28	67	5	196
W ogóle nie uczestniczy	20	65	15	85
Poglądy polityczne				
Lewica	28	66	6	259
Centrum	29	64	10	270
Prawica	33	60	7	338
Trudno powiedzieć	21	66	14	245

Tabela 2. Jak Pan(i) sądzi, jak długo bezrobotni powinni mieć prawo do pobierania zasiłku?

(%)

	Do pół roku	Rok	Dwa lata i dłużej	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	24	33	32	11	1112
Płeć					
Mężczyźni	29	30	29	12	526
Kobiety	20	35	34	11	586
Wiek					
18-24 lat	31	38	27	4	159
25-34	24	40	23	13	196
35-44	25	34	31	10	216
45-54	26	26	38	11	227
55-64	22	35	30	13	120
65 lat i więcej	18	27	38	17	194
Miejsce zamieszkania					
Wieś	17	32	40	11	410
Miasto do 20 tys.	25	34	30	12	141
od 21 do 100 tys.	25	31	32	12	216
101-500 tys.	27	39	25	9	203
501 tys.i więcej mieszk.	39	29	19	12	141
Region					
Północny	25	36	28	11	126
Zachodni	19	32	40	9	124
Środkowo-zachodni	28	34	29	9	156
Środkowy	27	31	28	15	205
Wschodni	20	33	37	10	139
Południowo-wschodni	20	34	33	13	161
Południowo-zachodni	27	32	30	11	200
Wykształcenie					
Podstawowe	17	30	40	14	335
Zasadnicze zawodowe	18	34	37	10	308
Średnie	31	34	26	9	361
Wyższe	39	38	11	12	108
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	38	37	13	12	71
Prac.umysł.niż.szczebla	30	37	22	11	106
Pracownicy fiz.- umysł.	26	35	24	15	97
Robotnicy wykwalifikowani	12	45	32	11	98
Robotnicy niewykwalifik.	30	30	34	6	48
Rolnicy	24	29	35	12	68
Pracujący na własny rach.	47	21	17	15	52
Bierni zawodowo					
Renciści	21	26	41	13	149
Emeryci	19	29	39	14	206
Uczniowie i studenci	38	35	22	5	68
Bezrobotni	9	37	45	9	98
Gospodynie domowe i inni	23	39	35	3	52
Pracuje w:					
sferze budżetowej	24	40	25	12	115
sekt. państw.,publicznym	24	39	26	11	118
sp. właśc. pryw. i państwa	31	30	23	15	77
sekt. pryw. poza rolnict.	34	32	22	12	175
prywatnym gosp. rolnym	23	31	37	9	70
Dochody na jedną osobę					
Do 275 zł	15	31	46	8	230
276 - 399	18	34	39	8	177
400 - 549	20	36	30	14	224
550 - 799	35	31	21	13	150
Powyżej 799 zł	40	33	18	10	145
Ocena własnych war. mater.					
Złe	14	28	46	12	296
Średnie	21	35	33	11	509
Dobre	38	35	16	11	308
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	25	26	35	14	62
Raz w tygodniu	20	36	32	12	595
Kilka razy w miesiącu	27	33	32	8	174
Kilka razy w roku	31	28	30	11	196
W ogóle nie uczestniczy	35	28	25	13	84
Poglądy polityczne					
Lewica	28	36	29	7	259
Centrum	23	34	33	11	272
Prawica	27	32	30	12	338
Trudno powiedzieć	18	31	36	16	244

Tabela 3. Jak Pan(i) sądzi, czy rząd robi dużo, żeby pomóc bezrobotnym, czy też robi mało?
 1 - Rząd robi dla bezrobotnych bardzo dużo; 2 - Rząd robi wiele dla bezrobotnych;
 3 - Rząd robi mało dla bezrobotnych; 4 - Rząd nie robi nic dla bezrobotnych

	(%)					
	1	2	3	4	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	2	13	61	15	10	1114
Płeć						
Mezcyżni	2	16	60	15	7	528
Kobiety	2	10	61	14	13	586
Wiek						
18-24 lat	0	14	62	12	12	159
25-34	3	9	72	11	6	196
35-44	1	14	64	14	7	217
45-54	2	15	56	17	10	227
55-64	4	13	60	15	8	121
65 lat i więcej	2	12	50	18	18	194
Miejsce zamieszkania						
Wieś	2	11	61	16	11	411
Miasto do 20 tys.	1	14	62	15	8	141
od 21 do 100 tys.	1	15	67	12	5	216
101-500 tys.	2	12	56	15	15	205
501 tys. i więcej mieszk.	4	17	56	13	11	141
Region						
Północny	1	12	67	13	6	126
Zachodni	0	13	68	13	6	124
Środkowo-zachodni	3	10	57	15	14	156
Środkowy	4	12	58	16	11	205
Wschodni	1	12	63	17	7	139
Południowo-wschodni	0	14	59	13	13	161
Południowo-zachodni	2	17	57	14	10	201
Wykształcenie						
Podstawowe	2	9	55	19	14	336
Zasadnicze zawodowe	1	10	67	19	3	310
Średnie	2	16	62	10	10	361
Wyższe	3	23	53	5	16	108
Grupa społ.-zaw. pracujący						
Kadra kier., inteligencja	2	22	51	2	22	71
Prac. umysł. niż. szczebla	0	13	75	7	5	106
Pracownicy fiz. - umysł.	2	11	72	7	8	98
Robotnicy wykwalifikowani	1	11	63	24	1	98
Robotnicy niewykwalifik.	0	17	57	18	9	48
Rolnicy	3	6	59	18	14	65
Pracujący na własny rach.	4	13	51	21	11	52
Bierni zawodowo						
Renciści	4	12	55	18	11	150
Emeryci	1	13	57	15	13	206
Uczniowie i studenci	0	15	65	6	14	68
Bezrobotni	1	11	61	21	6	98
Gospodynie domowe i inni	3	19	59	13	5	52
Pracuje w:						
sferze budżetowej	1	13	63	12	11	115
sekt. państw., publicznym	0	13	62	19	6	118
sp. właśc. pryw. i państwa	3	15	66	5	12	78
sekt. pryw. poza rolnict.	2	16	63	12	7	175
prywatnym gosp. rolnym	0	7	62	18	14	70
Dochody na jedną osobę						
Do 275 zł	2	10	57	22	9	232
276 - 399	1	13	64	15	7	177
400 - 549	1	13	65	12	8	224
550 - 799	4	16	59	8	13	150
Powyżej 799 zł	3	20	60	8	9	145
Ocena własnych war. mater.						
Złe	1	6	59	24	9	297
Średnie	2	13	62	13	9	509
Dobre	1	19	59	8	13	308
Udział w prakt. religijnych						
Kilka razy w tygodniu	3	8	62	14	13	62
Raz w tygodniu	2	14	60	13	11	595
Kilka razy w miesiącu	1	13	62	14	11	175
Kilka razy w roku	2	12	64	17	6	196
W ogóle nie uczestniczy	4	12	51	23	10	85
Poglądy polityczne						
Lewica	2	13	60	20	5	259
Centrum	1	10	67	15	7	272
Prawica	2	20	56	12	11	338
Trudno powiedzieć	3	6	61	12	19	245

Tabela 4. Czy, Pana(i) zdaniem, państwo powinno wspierać upadające gałęzie przemysłu w celu utrzymania istniejących miejsc pracy?

(%)

	Tak	I tak, i nie	Nie	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	57	14	23	5	1113
Płeć					
Mężczyźni	58	16	23	4	528
Kobiety	57	13	23	6	585
Wiek					
18-24 lat	66	17	15	2	159
25-34	58	17	19	6	196
35-44	53	9	35	2	217
45-54	51	18	26	5	227
55-64	58	10	29	3	121
65 lat i więcej	61	13	13	12	193
Miejsce zamieszkania					
Wieś	68	11	14	7	410
Miasto do 20 tys.	55	18	24	4	141
od 21 do 100 tys.	49	19	26	5	216
101-500 tys.	56	14	25	4	205
501 tys. i więcej mieszk.	43	13	39	4	141
Region					
Północny	59	14	22	5	126
Zachodni	45	18	34	3	124
Środkowo-zachodni	53	12	25	10	156
Środkowy	55	15	25	5	205
Wschodni	52	13	28	6	139
Południowo-wschodni	72	15	9	4	160
Południowo-zachodni	62	13	21	4	201
Wykształcenie					
Podstawowe	67	12	11	9	335
Zasadnicze zawodowe	72	10	14	5	310
Średnie	47	19	31	3	361
Wyższe	17	19	59	5	108
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	22	13	63	3	71
Prac. umysł. niż. szczebla	44	18	36	1	106
Pracownicy fiz. - umysł.	69	4	22	5	98
Robotnicy wykwalifikowani	64	15	19	2	98
Robotnicy niewykwalifik.	70	12	10	7	48
Rolnicy	77	7	7	9	65
Pracujący na własny rach.	20	30	48	2	52
Bierni zawodowo					
Renciści	63	14	15	8	149
Emeryci	61	12	18	8	206
Uczniowie i studenci	63	23	11	4	68
Bezrobotni	69	14	15	2	98
Gospodynie domowe i inni	41	21	34	4	52
Pracuje w:					
sferze budżetowej	40	17	41	3	115
sekt. państw., publicznym	54	19	23	4	118
sp. właśc. pryw. i państwa	56	9	33	2	78
sekt. pryw. poza rolnict.	46	15	35	4	175
prywatnym gosp. rolnym	77	7	6	10	70
Dochody na jedną osobę					
Do 275 zł	67	16	12	5	232
276 - 399	60	13	21	6	176
400 - 549	59	14	23	4	224
550 - 799	54	13	27	6	150
Powyżej 799 zł	38	20	39	2	145
Ocena własnych war. mater.					
Złe	62	12	17	9	297
Średnie	59	15	21	5	508
Dobre	50	15	32	3	308
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	59	10	24	7	62
Raz w tygodniu	62	16	17	6	595
Kilka razy w miesiącu	55	12	28	6	175
Kilka razy w roku	51	15	33	1	196
W ogóle nie uczestniczy	43	13	35	9	85
Poglądy polityczne					
Lewica	55	19	25	1	259
Centrum	58	14	23	5	272
Prawica	51	16	30	3	338
Trudno powiedzieć	67	8	11	13	244

Tabela 5. Czy, Pana(i) zdaniem, państwo powinno dopłacać do nie przynoszących zysku przedsiębiorstw państwowych w celu utrzymania istniejących miejsc pracy?

(%)

	Tak	I tak, i nie	Nie	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	15	13	64	8	1114
Płeć					
Mężczyźni	16	15	64	5	528
Kobiety	15	12	63	10	586
Wiek					
18-24 lat	16	18	62	5	159
25-34	11	12	72	5	196
35-44	15	10	71	4	217
45-54	13	11	66	9	227
55-64	16	12	65	7	121
65 lat i więcej	22	16	45	17	194
Miejsce zamieszkania					
Wieś	23	15	51	11	411
Miasto do 20 tys.	10	12	71	6	141
od 21 do 100 tys.	12	13	69	7	216
101-500 tys.	11	14	70	5	205
501 tys. i więcej mieszk.	11	6	77	6	141
Region					
Północny	11	14	68	7	126
Zachodni	16	15	62	8	124
Środkowo-zachodni	14	9	65	12	156
Środkowy	12	10	70	7	205
Wschodni	20	9	64	7	139
Południowo-wschodni	21	21	53	5	161
Południowo-zachodni	15	13	63	9	201
Wykształcenie					
Podstawowe	25	16	44	15	336
Zasadnicze zawodowe	18	14	63	6	310
Średnie	9	11	75	5	361
Wyższe	1	8	88	3	108
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	1	12	86	1	71
Prac. umysł. niż. szczebla	7	13	78	2	106
Pracownicy fiz.- umysł.	15	11	71	3	98
Robotnicy wykwalifikowani	19	9	62	11	98
Robotnicy niewykwalifik.	26	19	44	11	48
Rolnicy	2	8	59	12	68
Pracujący na własny rach.	2	9	89	0	52
Bierni zawodowo					
Renciści	18	15	51	15	150
Emeryci	21	14	52	13	206
Uczniowie i studenci	18	18	64	0	68
Bezrobotni	21	11	66	2	98
Gospodynie domowe i inni	2	12	73	13	52
Pracuje w:					
sferze budżetowej	7	13	78	2	115
sekt. państw., publicznym	11	13	71	5	118
sp. właśc. pryw. i państwa	18	17	60	4	78
sekt. pryw. poza rolnict.	10	7	78	5	175
prywatnym gosp. rolnym	24	7	59	10	70
Dochody na jedną osobę					
Do 275 zł	17	15	58	10	232
276 - 399	20	13	60	8	177
400 - 549	14	13	66	8	224
550 - 799	14	14	64	8	150
Powyżej 799 zł	6	12	78	4	145
Ocena własnych war. mater.					
Złe	20	13	58	10	297
Średnie	14	12	64	9	509
Dobre	13	14	69	3	308
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	33	11	47	9	62
Raz w tygodniu	14	14	62	10	595
Kilka razy w miesiącu	16	13	64	8	175
Kilka razy w roku	15	10	71	4	196
W ogóle nie uczestniczy	11	13	71	6	85
Poglądy polityczne					
Lewica	14	10	73	4	259
Centrum	19	14	61	6	272
Prawica	11	14	69	6	338
Trudno powiedzieć	19	13	50	18	245

Tabela 6. Czy, Pana(i) zdaniem, państwo powinno zwiększać podatki w celu finansowania nowych miejsc pracy?

(%)

	Tak	I tak, i nie	Nie	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	17	9	66	8	1114
Płeć					
Mężczyźni	16	10	68	6	528
Kobiety	17	9	64	9	586
Wiek					
18-24 lat	18	14	63	5	159
25-34	15	8	71	5	196
35-44	19	10	69	3	217
45-54	13	8	70	9	227
55-64	16	11	64	9	121
65 lat i więcej	19	7	56	18	194
Miejsce zamieszkania					
Wieś	19	9	64	8	411
Miasto do 20 tys.	14	7	70	9	141
od 21 do 100 tys.	21	11	60	8	216
101-500 tys.	9	11	73	7	205
501 tys. i więcej mieszk.	16	8	69	7	141
Region					
Północny	17	8	68	7	126
Zachodni	19	14	59	7	124
Środkowo-zachodni	15	5	66	13	156
Środkowy	11	9	68	11	205
Wschodni	23	12	59	7	139
Południowo-wschodni	22	12	61	5	161
Południowo-zachodni	13	7	75	4	201
Wykształcenie					
Podstawowe	20	8	54	17	336
Zasadnicze zawodowe	17	7	72	4	310
Średnie	15	13	67	4	361
Wyższe	11	5	80	5	108
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	12	10	75	3	71
Prac. umysł. niż. szczebla	9	11	78	1	106
Pracownicy fiz. - umysł.	22	6	67	4	98
Robotnicy wykwalifikowani	12	8	76	4	98
Robotnicy niewykwalifik.	23	6	61	10	48
Rolnicy	12	14	64	10	65
Pracujący na własny rach.	13	8	79	0	52
Bierni zawodowo					
Renciści	21	9	57	13	150
Emeryci	17	8	59	16	206
Uczniowie i studenci	19	17	60	4	68
Bezrobotni	19	8	67	6	98
Gospodynie domowe i inni	18	9	64	9	52
Pracuje w:					
sferze budżetowej	12	11	75	2	115
sekt. państw., publicznym	16	9	69	6	118
sp. własc. pryw. i państwa	16	4	76	4	78
sekt. pryw. poza rolnict.	13	8	75	4	175
prywatnym gosp. rolnym	14	13	62	11	70
Dochody na jedną osobę					
Do 275 zł	18	9	63	10	232
276 - 399	20	13	60	7	177
400 - 549	18	9	68	6	224
550 - 799	18	11	64	8	150
Powyżej 799 zł	15	9	75	2	145
Ocena własnych war. mater.					
Złe	19	9	62	10	297
Średnie	16	9	67	8	509
Dobre	15	10	69	6	308
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	26	6	63	5	62
Raz w tygodniu	17	10	63	9	595
Kilka razy w miesiącu	15	7	71	6	175
Kilka razy w roku	15	11	69	5	196
W ogóle nie uczestniczy	12	7	70	12	85
Poglądy polityczne					
Lewica	17	9	69	5	259
Centrum	18	8	69	5	272
Prawica	19	13	64	5	338
Trudno powiedzieć	11	8	62	19	245